

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ και το πανηγύρι του Αγίου στο Ξηρολίβαδο

Γράφει
ο εκπαιδευτικός
-χοροδιδάσκαλος
Γιάννης Τσακάλωπος

Ο Ηλίας ο Θεσβίτης ήταν ένας εξέχων Ισραηλίτης προφήτης του Θεού. Ήταν γιος του Σωβάκ και καταγόταν από ένα χωριό της ευρύτερης περιοχής της Γαλαάδ που πιθανόν ονομαζόταν Θέσβη. Κατοικούσε στη γη Γαλαάδ και έδρασε στα χρόνια του βασιλιά Αχαάβ, κατά τον 9ο-10ο αιώνα ΠΚΧ. Το όνομα Ηλίας αποτελεί ελληνική μεταφορά του αντίστοιχου εβραϊκού ονόματος Ελιγιαχού (κλ'ηι), το οποίο σημαίνει «Ο Θεός μου είναι ο Ιεχωβά» ή «Ο Ιεχωβά Είναι Θεός». Αναφορές στον Ηλία περιέχονται και στο Κοράνιο. Ο Ηλίας υπήρξε εξαιρετικά δραστήριος, δυναμικός και θαρραλέος προφήτης, ενεργώντας ως αντιπρόσωπος του Θεού. Όλα αυτά δείχνουν με πόσο ζήλο υπηρέτησε ο προφήτης Ηλίας το θέλημα του Θεού. Ο προφήτης Ηλίας, είχε βοηθό, μαθητή και διάδοχο του τον Ελισαίο.

Πλουσιότετες είναι οι λαϊκές παραδόσεις και τα έθιμα, όχι μόνο μεταξύ των ορθοδόξων Ελλήνων. Σε πολλές περιοχές, ιδιαίτερα στη Θράκη και τη Μακεδονία, ο προφήτης Ηλίας θεωρούνταν κύριος της βροχής, των βροντών και των κεραυνών. Αυτό εξηγείται από τα γεγονότα που εξιστορούνται στην Παλαιά Διαθήκη για την ξηρασία που επέβαλε ο Ηλίας και το μετά τριετία άνοιγμα του ουρανού για να ξαναπέσει βροχή. Οι χωρικοί μάλιστα της Βόρειας Θράκης, που ήρθαν στην Ελλάδα το 1923 και εγκαταστάθηκαν κυρίως στη Μακεδονία, προσέφεραν στον άγιο «κουρμπάνι».

Ο κίνδυνος από την κάψα του ηλίου, αλλά και από την καλοκαιρινή νεροποντή, συνδέθηκε με τον προφήτη Ηλία... στις κορυφές των βουνών, όπου βρίσκονται πάντα τα εκκλησάκια του, ο προφήτης Ηλίας αντικατέστησε το Δία των αρχαίων μας προγόνων, το Δία τον νεφεληγερέτη, τον κύριο του ηλίου, αλλά και της αστραπής, της βροντής και των ανέμων, μ'ένα λόγο, το ρυθμιστή των καιρικών συνθηκών. Μ'αυτή του την ιδιότητα ο Δίας λατρεύονταν την ίδια εποχή που γιορτάζεται ο δικός μας προφήτης Ηλίας, δηλαδή στις πρώτες μέρες του τελευταίου δεκαημέρου του Ιουλίου, κατά τα λεγόμενα κυνικά καύματα. Η ιδιότητα του προφήτη Ηλία ως ρυθμιστή των καιρικών συνθηκών, που κληρονόμησε από τον νεφεληγερέτη Δία, γίνεται φανερή ανάμεσα σε άλλα, και από τις μετεωρολογικές παρατηρήσεις που γίνονται την ημέρα της γιορτής του.

Όταν αστράφτει και βροντάει πιστεύεται ότι ο προφήτης Ηλίας κυνηγάει το δράκο ή το διάβολο με το άρμα του στον ουρανό, χρησιμοποιώντας ως όπλο τον κεραυνό. Στη Σωζόπολη μάλιστα της Θράκης πίστευαν ότι όλο το 24ωρο «ο Αι Λιας τριγυρνά τον κόσμο με το άρμα του κι όταν βροντάει και αστράφτει κυνηγά διαβόλους», ενώ στην Αδριανούπολη ότι διασχίζει τους ουραμούς πάνω στο άρμα του που σέρνουν τέσσερα πύρινα άλογα. Όταν τα χτυπούσε με το μαστίγιο ακούγονταν οι αστραπές· από το άρμα ακούγονταν οι βροντές και όταν οι τροχοί του έβρισκαν σε πέτρες ακούγονταν κεραυνοί!

Σε άλλα μέρη της Μακεδονίας η δοξασία για την καταδίωξη του διαβόλου από τον προφήτη συναντάται παραλλαγμένη: Ο Ηλίας δεν κυνηγάει το διάβολο αλλά τη «λάμια», η οποία καταστρέφει τις καλλιέργειες του ανθρώπου. Οι χριστιανοί στη Βουλγαρία πίστευαν ότι ο άγιος κυνηγάει τη «λάμια» καθισμένος πάνω σε χρυσό άρμα και καταδιώκει το δράκο που τρώει τα γεννήματά

τους στα χωράφια. Μόλις ο προφήτης τον δει, ρίχνει εναντίον του τούς κεραυνοί. Οι αστραπές μάλιστα που δεν συνοδεύονται από βροντές δεν είναι κεραυνοί, αλλά είναι οι φλόγες που βγαίνουν από τα ρουθούνια των αλόγων του άρματος και η λάμψη της χρυσής λόγχης του.

Ο προφήτης Ηλίας τιμάται στην κορυφή λόφων, υψωμάτων και βουνών («στα ψηλώματα»). Ακριβώς γι' αυτό πολλές κορυφές φέρουν το όνομα του και οι περισσότερες έχουν εκκλησάκια ή εικονοστάσια αφιερωμένα σ' αυτόν. Η εξήγηση για την τιμή αυτή «στα ψηλώματα», συνδέεται με διάφορες κατά περιοχές παραδόσεις του λαού. Έτσι,

Στην Αχαΐα διηγούνται ότι «ο Αϊ Λιας ήταν ναύτης, και επειδή έπαθε πολλά στη θάλασσα και πολλές φορές κόντεψε να πνιγεί, βαρέθηκε τα ταξίδια και αποφάσισε να πάει σε μέρος που να μη ξέρουν τι είναι θάλασσα και τι είναι καράβια. Βάζει το λοιπόν στον ώμο το κουπί του και βγαίνει στη στεριά. Όποιον συναντούσε τον ρωτούσε τι είναι αυτό που βαστάει. Όσο του έλεγαν «κουπί» τραβούσε ψηλότερα, ώσπου έφτασε στην κορυφή του βουνού. Ρωτάει τους ανθρώπους που βρήκε εκεί τι είναι, και του λένε «ξύλο». Κατάλαβε λοιπόν πως αυτοί δεν είχαν δει ποτέ τους κουπί και έμεινε μαζί τους εκεί στα ψηλά».

Σύμφωνα με παραλλαγή της παράδοσης αυτής στην Κεφαλονιά, ο άγιος είναι στις κορυφές, γιατί δεν πάτησε ποτέ στον κάμπο, ούτε σε χώμα τον θάψανε. Γυρίζει με το άρμα του στον ουρανό και μονάχα στις κορυφές στέκει και ανασαίνει. Κι όταν ζούσε, έτσι του άρεσε να βρίσκεται στα βουνά».

Με την ημέρα της γιορτής του (20 Ιουλίου) συνδέονται και άλλες δοξασίες και έθιμα. Γίνονται νοσταλγικοί περιπάτοι και εκδρομές, λαϊκά προσκυνήματα και πανηγύρια. Μερικοί απ' αυτούς που επικαλούνται τη βοήθεια του αγίου για τη θεραπεία ασθενειών, ζώνουν το ναό με λεπτό κέρινο νήμα, με το οποίο ύστερα δένουν κατά τη λειτουργία το κεφάλι ή το μέλος του σώματος που πάσχει, με στάχυ, το οποίο κόβουν μετά τη Μεγάλη Είσοδο, «για να κοπεί» και ο πόνος. Ή δένουν πέτρα στον κορμό της ελιάς, για να κρατήσει τον καρπό της.

Αρκετές επίσης παροιμίες συνδέονται με τον προφήτη Ηλία, όπως:

Τ' Αϊ Λιός, γυρίζει ο καιρός αλλιώς. Από τ' Αϊ Λια, μπαίνει το λάδι στην ελιά. Της Άγια Μαρίνας σύκα, και τ' Αϊ Λιός σταφύλι, και τ' Αγίου Παντελεήμονα γεμάτο το μαντήλι. Άγια Μαρίνα δός μου σύκα, κι Αϊ Λιά άπλωσε και έπαρε. Τ' Αϊ Πνευμάτου βάλ' ορνό, και τ' Αϊ Λια φάε σύκα. Τ' Αϊ Λια το καρύδι, του Σωτήρος το σταφύλι, και της Παναγιάς το σύκο.

Στο Ξηρολίβαδο ορεινό, παραθεριστικό τώρα βλαχοχώρι του νομού Ημαθίας η γιορτή του Προφήτη Ηλία αποτελεί την κορυφαία εκδήλωση. Στην επίσημη ημέρα της γιορτής (20 Ιουλίου) πολύς κόσμος ανηφορίζει στην εκκλησία του Προφήτη Ηλία και μετά την πανηγυρική θεία λειτουργία γίνεται το έθιμο του πλειστηριασμού των εικόνων για οικονομική ενίσχυση του ναού. Ο πλειοδότης της εικόνας στα παλιότερα χρόνια έπαιρνε την εικόνα στο σπίτι του για ορισμένο χρονικό διάστημα και μετά την επέστρεφε στην εκκλησία. Μετά το πέρας του πλειστηριασμού πραγματοποιείται λιτάνευση των εικόνων που ξεκινάει από την εκκλησία και καταλήγει στην Μπούνα (καλό πηγάδι) στο τσαίρι (λιβάδι). Εκεί τελείται ο αγιασμός των πηγαδιών, της μπάρας των κοπαδιών και του δάσους. Παλιότερα εκεί στήνονταν τρανός χορός, με λιτές κινήσεις, μελωδικές αντιφωνίες, και στοιχεία από τους πανάρχαιους δωρικούς κύκλιους χορούς.